

JOYCE CAROL OATESOVÁ

BLONDÍNKA

PRÍBEH
FILMOVEJ
LEGENDY
MARILYN
MONROE

IKAR

JOYCE CAROL OATESOVÁ

BLONDÍNKA

Preložil Ján Vilikovský

IKAR

Joyce Carol Oates
BLONDE

Copyright © 1999 by Joyce Carol Oates
Translation © 2001 by Ján Vilikovský
Jacket design © 2022 by Martina Obertová
Slovak edition © 2001, 2022 by IKAR, a.s.

ISBN 978-80-551-8690-0

*Eleanor Bergsteinovej
a Michaelovi Goldmanovi*

V kuželi svetla na javisku uprostred temnoty
máte pocit, že ste celkom sami...
To sa volá verejná samota...
Počas predstavenia sa vždy môžete ukryť
pred tisíchlavým obecnstvom
do tohto kužela ako slimák do ulity...
Môžete ho nosiť so sebou, kamkoľvek sa pohnete.
– Konstantin Stanislavskij *Hercova práca*

Javiskový priestor je posvätné miesto...
kde herec nemôže zomrieť.
– Michael Goldman *Sloboda herca*

Génus nie je dar, ale spôsob,
akým človek vymýšľa v zúfalej situácii.
– Jean-Paul Sartre

POZNÁMKA AUTORKY

Blondínka je radikálne kondenzovaný životopis vo forme románu a napriek svojej dĺžke sa zmocňuje materiálu synekdochicky. Napríklad namiesto početných pestúnskych domovov, v ktorých Norma Jean vyrastala ako dieťa, *Blondínka* opisuje iba jeden, a aj ten je imaginárny; namiesto početných milencov, zdravotných kríz, potratov, pokusov o samovraždu a filmových rolí *Blondínka* opisuje iba vybraný, symbolicky nízky počet.

Historická Marilyn Monroe si naozaj písala akýsi denník a písala aj básne či útržky básní. Z tých sa objavujú iba dva verše v záverečnej kapitole (Pomoc pomoc!); ostatné básne sú vymyslené. Niektoré výroky v kapitole „Zobrané diela Marilyn Monroe“ boli prevzaté z rozličných interview, iné sú imaginárne; riadky na konci kapitoly tvoria záver Darwinovho diela *O pôvode druhov*. Biografické fakty týkajúce sa Marilyn Monroe treba hľadať nie v *Blondínke*, ktorá nechce byť historickým dokumentom, ale v herečkiných životopisoch. (Autorka sa opiera o nasledujúce knihy: Fred Guiles: *Legenda – Život a smrť Marilyn Monroe*, 1985; Anthony Summers: *Bohyňa – Tajné životy Marilyn Monroe*, 1986; a Carl E. Rollyson jr.: *Marilyn Monroe – Život herečky*, 1986. Subjektívnejšie ladené knihy o Marilyn Monroe ako o mýtickej postave napísali Graham McCann: *Marilyn Monroe*, 1987, a Norman Mailer: *Marilyn*, 1973.) Z kníh o americkej politike, najmä v Hollywoode štyridsiatych a päťdesiatych rokov, o ktoré som sa opiera, najlepšie mi poslúžila *Menovať mená* od Victora Navaského. Z kníh o hereckom umení, ktoré citujem alebo spomínam, sú autentické diela *Mysliace telo* od Mabel Toddovej, *Hercovi* od Michaela Čechova a *Hercova práca a Môj život v umení* od Konstantina Stanislavského; naproti tomu *Príručka herca a hercov život* i *Paradox herectva* sú imaginárne. *Knihá amerického vlastenca* je imaginárna. Dvakrát sa cituje pasáž zo záveru *Stroja času* od H. G. Wellsa – v kapitolách „Kolibrík“

a „Nám všetkým svetlo iného sveta svieti“. Verše Emily Dickinsonovej sa objavujú v kapitolách „Kúpel“, „Sirota“ a „Čas vydať sa“. Pasáž z diela *Svet ako vôľa a predstava* od Arthura Schopenhauera sa objavuje v kapitole „Zlatovladova smrť“. Parafráza pasáže z Freudovej *Nespokojnosti v kultúre* figuruje v kapitole „Ostrostrelec“. A kapitola „Roslyn 1961“ obsahuje pasáže z *Myšlienok* Blaisa Pascala.

Časti tohto románu vyšli v odlišných verziách v časopisoch *Playboy*, *Conjunctions*, *Yale Review*, *Ellery Queen Mystery Magazine*, *Michigan Quarterly Review* a *TriQuarterly*. Moja vďaka patrí redaktorom týchto časopisov.

Osobitne ďakujem Danielovi Halpernovi, Jane Shapirovej a C. K. Williamsovi.

Prológ

3. augusta 1962

ZVLÁŠTNY POSOL

A prišla Smrť, rútiac sa po Boulevarde v hasnúcom sépiovom svetle.

A prišla Smrť, letiaca ako v detskom komikse na ťažkom služobnom bicykli bez ozdôb.

A prišla Smrť neomylná. Smrť, ktorú nemožno odhovoriť. Smrť, ktorá má naponáhlo. Smrť zúrivo stúpajúca do pedálov. Smrť vezúca v pevnom drôtenom koši za sedadlom balíček s nápisom DORUČIŤ ZVLÁŠTNYM POSLOM KREHKÉ.

A prišla Smrť, skúsene sa prepletajúca na svojom nepeknom bicykli hustou premávkou na križovatke Wilshire Boulevardu a Boulevardu La Brea, kde opravovali vozovku, takže v západnom smere sa na Wilshire museli dva pruhy spojiť do jedného.

Áká len rýchla Smrť! Smrť ukazujúca dlhý nos vytrubujúcim obstarožným vodičom.

Smrť, ktorá sa smeje – *Vyser si oko, chumaj*. A ty tiež. Ako zajac letí popri blýskavo naleštených plechoch najnovších modelov drahých áut.

A prišla Smrť, nezastrašená vydýchaným smogovým povetím Los Angeles. Teplým rádioaktívnym povetím južnej Kalifornie, kde sa narodila.

Áno, videla som Smrť. Minulú noc som o nej snívala. Mnoho minulých nocí. Nebála som sa.

A prišla Smrť, taká vecná. Prišla Smrť zhrbená nad hrdzou postriekané rukoväte nemotorného, ale masívneho bicykla. Prišla Smrť v tričku Kalifornskej techniky, vo vypratých, ale nevyžehlených krátkych nohavičiach farby kaki, v teniskách a bez ponožiek. Smrť so svalnatými lýtkami a s tmavými chlpmi na nohách. So zohnutou článkovanou chrbticou. Na tvári pubertálne vyrážky a flaky. Smrť nervózna, mozog omráčený slnečným svetlom, ktoré sa odráža zábleskmi jatagánov od čelných skiel a chrómu.

Ďalšie vytrubovanie v dobrodružnej stope smrti. Smrť s ježatým kanadským trávnikom. Smrť so žuvačkou v ústach.

Smrť taká všedná, päť dní do týždňa, soboty a nedele za príplatok. *Hollywoodska zásielková služba*. Smrť osobne roznášajúca svoje zvláštne balíčky.

A nečakane prišla Smrť do Brentwoodu! Smrť letí úzkymi ulicami vo vilovej štvrti Brentwood, v auguste takmer opustenými. Tu v Brentwoode dojímvá márnosť starostlivo pestovaných „záhradiek“, okolo ktorých Smrť rezko stúpa do pedálov. A mechanicky. Alta Vista, Campo, Jacumba, Brideman, Los Olivos. Až na Fifth Helena Drive, slepú ulicu. Palmy, bugenvilea, červené popínavé ruže. Pach hniúcich kvetov. Vôňa slnkom spálenej trávy. Záhrady obohnané múrmi, vistéria. Kruhové príjazdové cesty. Okná s roletami dôkladne pozatahovanými, aby neprepustili dnu slnko.

Smrť nesie dar bez adresy odosielateľa, dar pre

„MM“, BYTOM
FIFTH HELENA DRIVE 12305
BRENTWOOD, KALIFORNIA
U S A
„Z E M“

Smrť je už na Fifth Helena Drive a do pedálov stúpa pomalšie. Škúli na domové číslo. Nevenovala tomu čudne adresovanému balíčku ďalší pohľad. Tak čudne zabalený do pásikavého staniolu cukríkových farieb, ktorý vyzerá, akoby už bol použitý. Ozdobený konfekčnou mašličkou z bieleho saténu, prilepenou na škatuľu priesvitnou lepiacou páskou.

Je to balíček s rozmermi dvadsaťkrát dvadsaťkrát dvadsaťpäť centimetrov. Váži iba pár deka, akoby bol prázdny. Vypchatý hodvábnym papierom?

Nie. Ak ste ním potriasli, počuli ste, že vnútri dačo je. Predmet s mäkkými okrajmi, možno čosi z látky.

A v podvečer 3. augusta 1962 zazvonila Smrť na dvere domu číslo 12305 na Fifth Helena Drive. Utréla si spotené čelo bejzbalovou čiapkou. Smrť žula žuvačku rýchlo, netrpezlivo. Nepočula vnútri nijaké kroky. A nemôže nechať ten poondený balíček na prahu, potrebuje podpis. Počuje iba vibrujúce znenie klimatizačného zariadenia v obluku. Žeby to vnútri hralo rádio? Je to malý dom v španielskom slohu, „hacienda“, iba prízemie. Múry z imitácie nepálenej tehly, rozpálená strecha z oranžovej škridly, obloky so spustenými žalúziami a dojem sivastého prachu. Stiesnený a miniatúrny ako domček pre bábiky, na Brentwood nič extra. Smrť zazvonila ešte raz, a poriadne. A tentoraz sa dvere otvorili.

Z ruky Smrti som prijala dar. Vedela som, myslím, čo to je. Od koho je. Keď som videla meno a adresu, zasmiala som sa a bez váhania som podpísala.

Dieta

1932 – 1938

Bozk

Tento film pozerám celý život, ale nikdy nie až do konca.

Takmer by mohla povedať – *Tento film je môj život!*

Mama ju tam prvý raz vzala, keď mala dva či tri roky. Jej prvá spomienka, a aká vzrušujúca! Graumanovo Egyptské kino na Hollywood Boulevarde. To bolo dlhé roky predtým, ako vedela pochopiť čo len holé základy filmového deja, ale aj tak ju fascinoval pohyb, neprestajný zvlnený vláčny pohyb na veľkom plátne nad ňou. Ešte nebola schopná si pomyslieť – *Toto je presne ten vesmír, na ktorý sa premietajú nespočítateľné, nepomenovateľné podoby života.* Koľko ráz sa cez stratené roky detstva a dievčerstva roztúžene vracala k tomuto filmu, a ihneď ho spoznala, napriek tomu, že mal toľko rozličných titulov a vystupovalo v ňom také množstvo hercov. Lebo vždy v ňom bola Rozprávková princezná. A vždy aj Čierny princ. Zamotané udalosti ich priviedli dovedna a zase rozdelili a znova ich spájali a znova rozdeľovali, až napokon, keď sa film blížil ku koncu a filmová hudba sa vznášala k výšinám, mali sa spojiť v náruživom objatí.

Ale nie vždy šťastne. Nedalo sa to vedieť vopred. Lebo niekedy jeden z nich kľáčal pri smrteľnej posteli toho druhého a bozkom zves-toval smrť. A ak aj on (alebo ona) prežili smrť milovanej bytosti, vedeli ste, že ich život stratil zmysel.

Lebo neexistuje zmysel života mimo filmového deja.

A filmový dej neexistuje mimo stemneného kina.

Ale ako to človeka zlostí, že nikdy nevidí koniec filmu!

Lebo zakaždým sa čosi pobabralo: v kine sa strhol rozruch a zapálili svetlá; hlasno sa rozcengal požiarny zvonec (ale bez požiaru? alebo bol aj požiar?, raz si bola istá, že zacítila dym) a všetci museli odísť, alebo ona sama meškala na schôdzku a musela ísť preč, alebo možno aj zaspala na sedadle a prišla o koniec a zobudila sa celá omámená a okolo nej vstávali a odchádzali cudzí ľudia.

Koniec, to už je koniec? Ale ako už môže byť koniec?

A jednako aj ako dospelá stále vyhľadávala film. Vklázla do kín v neznámych mestských štvrtiach alebo v mestách, ktoré nepoznala. Prenasledovaná nespavosťou si niekedy kúpila lístok na polnočné predstavenie. Alebo na prvé predstavenie v ten deň, krátko pred poľudníom. Neutekala pred vlastným životom (hoci vlastný život sa jej začínal vidieť nepochopiteľný, ako sa dospelý život vidí tým, čo ho musia žiť), ale uchyľovala sa do intermezza v tom živote, zastavovala čas tak, ako dieťa zastavuje pohyb hodinových ručičiek: silou. Vchádzala do stemneného kina (v ktorom to niekedy voňalo potuchnutými pukancami, cudzími pomádami na vlasy a dezinfekčným prostriedkom) vzrušená ako malé dievča a nedočkavo uprela zrak na plátno, kde znova uvidela *Ešte raz! Ach, ešte raz!* krásnu blondínu, ktorá akoby nikdy nestarala, zhmotnená v tele ako každá iná žena, a predsa taká graciózná, ako obyčajná žena nikdy nemôže byť, a mocný jas jej vyžaruje nielen z iskrivých očí, ale priam z pokožky. *Lebo moja pokožka je mojou dušou. Inakšej duše niet. Vo mne vidíš prísľub ľudskej radosti.* Tá, čo vklázne do kina a vyberie si sedadlo v jednom z prvých radov, bez najmenších zábran sa celá odovzdá filmu, ktorý je odrazu známy aj neznámy ako opakujúci sa sen, na ktorý sa iba nejasne rozpomíname. Kostýmy, účesy, ba ešte aj tváre a hlasy ľudí vo filme sa rokmi menia, a ona si spomína – nie jasne, iba útržkovito – na svoje vlastné stratené city a na to, že plátno, ktoré sa nad ňou týči, miernilo samotu jej detstva iba čiastočne. *Iný svet, v ktorom možno žiť. Kde?* Prišiel deň, hodina, keď si uvedomila, že Rozprávková princezná, ktorá je taká krásna, pretože je krásna a pretože je Rozprávková princezná, je odsúdená hľadať potvrdenie vlastného bytia v cudzích očiach. *Pretože tými, za ktorých nás vyhlasujú, sa nestaneme, pokiaľ nám to nepovedia. Je tak?*

Dospelá tieseň a rastúci des.

Filmový dej je komplikovaný a chaotický, aj keď známy, alebo takmer známy. Možno film len nedbanlivo pozliepali. Možno chceli, aby pôsobil ako hádanka. Možno sa uprostred prítomného času nachádzajú retrospektívy. Alebo prospektívy! Detailné zábery Rozprávkovej princeznej sa zdajú priveľmi intímne. Pri iných ľuďoch chceme ostať na povrchu, nie sa dať vtáňovať dovnútra. *Keby som tak mohla povedať: Aha! To som ja! Tá žena, ten tieň na plátne, to som presne ja.* Ale nedovídi do konca. Nikdy nevidela poslednú scénu, nikdy neuzrela, ako sa po plátne pohybujú záverečné titulky. A v nich, po záverečnom filmovom bozku, sa nachádza kľúč k mystériu filmu, to vie. Ako sú telesné orgány, vybraté pri pitve, kľúčom k mystériu života.

Ale raz príde čas, možno už dnes večer, keď sa tak trochu udychčaná usalaší na ošúchanom plyšovom sedadle v druhom rade starého kina

v pustnúcom obvode mesta, dlážka sa jej bude pod nohami vydúvať ako krivka zemegule a podrážky drahých topánok sa jej budú na ňu lepiť; a obecenstvo je roztrúsené, zväčša osamotení jednotlivci; a jej sa ulaví, že v tom prestrojení (tmavé okuliare, elegantná parochňa, pršiplášť) ju nikto nepozná a nik z jej života nevie, že je tu, ba ani netuší, kde by mohla byť. *Tentoraz si ho pozriem až do konca. Tentoraz!* Prečo? Nemá poňatia. A, pravdupovediac, ju čakajú inde, mešká už celé hodiny, možno objednali auto, ktoré ju malo zaviezť na letisko, pokiaľ nemešká už celé dni, celé týždne; lebo ako dospelá sa začala búriť proti času. *Ved' čo je čas, ak nie to, čo od nás očakávajú druhí? Tú hru môžeme aj nehrať.* A všimla si, že aj Rozprávková princezná je z času popletená. Popletená z filmového deja. Človek dostáva herecké narážky od iných. A čo ak nám iní nijaké narážky nedávajú? V tomto filme Rozprávková princezná už nie je v prvom rozkvetení mladistvej krásy, ale, samozrejme, ešte vždy je krásna, jej belostná pleť žiari na plátne, keď vystupuje z taxíka na vetrastej ulici; je v prestrojení, má tmavé okuliare, vyčesanú hnedú parochňu a tesne prepásaný pršiplášť a kamera ju zblízka sleduje, ako vkĺzne do kina, kúpi si jeden lístok, vojde do stemnenej sály a sadá si do druhého radu. Pretože je Rozprávková princezná, ostatní diváci na ňu letmo pozrú, ale nepoznávajú ju; možno je to obyčajná ženská, hoci pekná, ale nikto známy. Film sa začal. O pár sekúnd sa mu už celkom odovzdá a zloží si tmavé okuliare. Hlavu musí zakloniť, pretože ju k tomu núti uhol, pod akým pozerá na plátno, ktoré sa nad ňou týči, a oči vyvracia dohora s výrazom detského, tak trochu bojzlivého úžasu. Ako odblesky na vode sa jej na tvári mihoce svetlo z filmu. Pohrúžená do úžasu ani nezbadá, že do kina ju nasledoval Čierny princ; kamera sa chmúrne pristavuje pri ňom, ako niekoľko napätých minút stojí za rozstrapkanými zamatovými závesmi pri bočnej uličke. Peknú tvár halí tieň. Na nej nedočkavý výraz. Má tmavý oblek bez kravaty, mäkký klobúk šikmo stiahnutý do čela. Na signál hudby rýchlo vykročí a skloní sa nad ňou, osamotenou ženou v druhom rade. Čosi jej zašepká a ona sa zarazene obráti. Jej prekvapenie sa zdá nefalšované, hoci scenár musí poznať: scenár aspoň potiaľto, a ešte kúsok.

Láska moja! Si to ty.

Nikdy to nebol nikto iný okrem teba.

Odrazené blikotavé svetlo z obrovského plátna obdarúva tváre milencov významnosťou, sú ako heraldi zo strateného veku vznešenosti. Akoby museli – hoci zmenšení a smrteľní – dohrať výjav do konca. *Dobrahajú výjav do konca.* Smelo ju chytí za šiju, aby ju pridržal. Nárokoval si ju. Zmocnil sa jej. Aké má len silné prsty, a aké ľadové; aký je zvláštny ten sklený ligot jeho očí, takých blízkych, ako ich ešte nevidela.

A zase, vzdychne si a nastaví dokonalú tvár bozku Čierneho princa.

KÚPEĽ

Rodený herec sa objavuje už v ranom detstve,
pretože práve v ranom detstve prvý raz vnímame svet
ako Mystérium. Všetko herectvo sa rodí
z improvizácie pred tvárou Mystéria.

— T. Navarro *Paradox herectva*

1

„Vidíš? To je tvoj otec.“

Prišiel taký deň, Norma Jeane mala šieste narodeniny, prvý júnový deň v roku 1932, a bolo to čarovné predpoludnie, oslepujúce, bezdycho bielo osľňujúce, vo Venice Beach, v štáte Kalifornia. Od Tichého oceánu dul vietor, svieži, chladný a bodavý, a iba slabo páchol zvyčajnou slanou hnilobou a plážovými odpadkami. A ten istý vietor akoby bol privial aj mamu. Mama so suchou tvárou, plnými červenými perami a vytrhaným a namaľovaným obočím si prišla po Normu Jeane, ktorá bývala u starých rodičov v rapavom starom baraku s béžovou omietkou na Venice Boulevarde – „Norma Jeane, pod!“ A Norma Jeane bežala, bežala za mamou! Buclatou ručičkou sa chytla maminých štíhlych prstov a čierna sieťovaná rukavička sa jej zdala na pohmat neznáma a zázračná. Lebo stará mama mala poodierané ruky starej ženy, práve tak ako jej vôňa bola vôňou starej ženy, ale mama voňala tak krásne, až sa vám z toho krútila hlava, ako od chuti horúcej silne sladenej limonády. „Norma Jeane, srdce moje – pod' už!“ Lebo mama bola „Gladys“ a „Gladys“ bola ozajstná mama. Keď sa jej chcelo. Keď mala dosť síl. Keď to nároky Ateliérov dovolili. Lebo pre Gladys mal život „tri rozmery, na samom okraji štvrtého“ a nebol „hladký ani šachovnica“ ako u väčšiny iných. A napriek rozčúlenému odporu starej mamy Delly si Gladys trium-

fálne odvádzala Normu Jeane z bytu na druhom poschodí, kde to razilo cibuľou, lúhovým mydlom, mastičkou na kurie oká a fajkovým tabakom starého otca, a vôbec si nevšímala rozhorčené protesty staršej ženy ako komický rozčúlený hlas z rádia – „Gladys, čie je to auto, čo si na ňom tentoraz prišla?“ – „Dievča, pozri sa mi do očí: Čo si to do seba napchala? Si opitá?“ – „Kedy mi donesieš vnučku nazad?“ – „Šľak aby tá, počkaj na mňa, čakaj, kým si obujem topánky, aj ja idem dolu! Gladys!“ A mama len zavolala tým do zbláznenia pokojným sopránom: „*Que serà, serà*.“ A chichotajúc sa ako nezbedné deti, ktoré niekto naháňa, mama s dcérou sa rozbehli dolu schodmi ako dolu kopcom, lapali po dychu a držali sa za ruky, a už boli von! preč! na Venice Boulevarde, kde pri chodníku parkovalo najväčšie vzrušenie – Gladysino auto, o ktorom nikto nikdy vopred nevedel, ako bude vyzerat; a v toto jasne oslňujúce ráno prvého júna 1932 sa pred upretým pohľadom usmiatej Normy Jeane čarovné auto ukázalo ako hrbatý nash, ktorý mal farbu ani voda na umývanie riadu, keď sa už mydlové bubliny stratia, a oblok na strane spolujazdca bol popraskaný ako pavučina a opravený lepiacou páskou. A jednako, aké to len bolo zázračné auto, a aká mladá a vzrušená bola Gladys, tá Gladys, ktorá sa len zriedka dotkla Normy Jeane, ale teraz ju oboma rukami v sieťovaných rukavičkách zdvihla na sedadlo spolujazdca – „Šup, babulinka!“ –, ani čo by ju na móle s atrakciami v Santa Monice dvíhala na sedadlo ruského kolesa, ktoré ju s vypúlenými očami a celú bez seba od vzrušenia vynesie až do neba. A zaplesla dvere vedľa nej, silno. A skúsila, či dobre držia. (Lebo prežívala odveký strach, strach Matky o Dcéru, že na takom výlete sa môžu dvere na aute otvoriť, ako sa otvárajú padacie dvere v nemých filmoch, a Dcéra sa stratí!) A vsunula sa za volant na sedadlo vodiča ako Lindbergh, keď nasadal do kabíny svojho lietadla pred preletom Atlantiku. A roztúrovala motor a zaradila rýchlosť a zapojila sa do premávky, práve keď chudera stará mama Della, korpulentná ženská s fľakatou tvárou vo vyblednutých bavlnených domácich šatách, so zrolowanými bavlnenými „zdravotnými“ pančuchami a v starobabských topánkach, vyletela pod bránu činžiaka ako Malý tulák Charlie Chaplin v komicky rozčúlenej kríze.

„Počkaj! Len počkaj, ty jedna! Baba bláznivá! Fetoška! Neopováž sa! Zavolám políciu!“

Ale čakanie sa nekonalo, kdeže.

Sotva mali čas nadýchnuť sa!

„Starú mamu si nevšímaj, duša. Ona je nemý film, a my sme zvukový.“

Lebo Gladys, ktorá bola skutočnou matkou tohto dieťaťa, by sa v tento slávnostný deň nedala pripraviť o Materinskú Lásku za nič na svete. Cítila sa „konečne trochu silnejšia“, našetrila si pár dolárov, a tak si prišla vziať Normu Jeane na jej narodeniny (šieste? už? Bože, aké

deprimujúce), ako to slávnostne sľúbila. „Či prší, či slnko svieti, zdravá či chorá, kým nás smrť nerozdelí. Tak sľubujem.“ V takej nálade by Gladys neodradilo ani zemetrasenie na kalifornskom tektonickom zlome Saint Andreas. „Ty si moja. Vyzeráš ako ja. Nedám si ťa nikomu ukradnúť, Norma Jeane, ako moje iné dcéry.“

Tie víťazoslávne, strašné slová Norma Jeane nepočula, nie, nepočula, lebo ich odniesol vietor, čo im vial okolo uší.

Tento deň, tieto narodeniny sa mali stať prvými, ktoré si Norma Jeane jasne zapamätá. Tento nádherný deň s Gladys, ktorá niekedy bola mamou, alebo s mamou, ktorá niekedy bola Gladys. Žena ako štíhly horúčkovitý vták s prenikavými, striehnucimi očami, s úsmevom, ktorý sama opisovala ako „úsmev dravca“, a lakťami, ktoré vás štuchali do rebier, ak ste sa priveľmi priblížili. Vyfukovala z nozdier žiariaci dym ako zahnuté slonie kly, takže ste sa ju neopovážili volať nijakým menom, a vôbec už nie „mama“ alebo „mamička“ – tie „grcnosladké oslovenia“ jej Gladys už dávno zakázala – práve tak ako jej zakázala pozeráť sa na ňu priveľmi pozorne – „Neškúľ tu na mňa, hej! Nijaké detaily. Iba ak som na to pripravená.“ Vtedy jej nervózne krehký smiech znel ako sekáčik na ľad, keď sa zatína do ľadových blokov. Na tento deň zjavenia Norma Jeane spomínala po celý svoj život v trvaní tridsaťšesť rokov a šesťdesiattri dní. Bol to život, ktorého koniec Gladys prežila, tak ako sa dá bábika v podobe dieťaťa vtasnať dovnútra väčšej bábiky, v ktorej na to niekto umne vytvorí priestor. *Chcela som nejaké iné šťastie? Nie, iba byť s ňou. Možno sa k nej trocha pritulíť a spať v jej posteli, ak by mi to dovolila. Ako som ju len mala rada.* Fakticky existovali dôkazy, že Norma Jeane strávila s matkou aj iné narodeniny, prinajmenšom svoje prvé, hoci Norma Jeane si ich nevedela pripamätať ináč iba prostredníctvom fotografií – VEEA ŠŤASTIA K I. NARODENINÁM, MALÁ NORMA JEANE – ručne namaľovaný nápis na papierovej stuhe omotanej ako šerpa kráľovnej krásy okolo žmúriaceho decka s vlhkými očami a buclato chutnou tvárou ani mesiačik, s jamkami na lícach a s kučeravými tmavoplavými vlasmi, v ktorých ovísajú saténové mašle; ako staré sny, aj tieto fotografie boli rozmazané a polámané, zrejme ich robil nejaký priateľ; bola na nich veľmi mladá a veľmi pekná, hoci horúčkovito vyzerajúca Gladys s ofinou, kadekami popri lícach a s perami namaľovanými do srdiečka ako Clara Bow, meravo zvierajúca v lone svoju dvanásťmesačnú dcérku „Normu Jeane“, tak ako človek zvierá čosi krehké a vzácne, s posvätnou úctou, ak aj nie s viditeľnou radosťou, s ocelovou pýchou, ak aj nie s láskou, a tieto fotky mali na rube načarbaný dátum 1. jún 1927. Lenže šesťročná Norma Jeane sa na túto udalosť pamätala práve tak málo ako na to, keď sa narodila – najradšej by sa bola opýtala Gladys alebo starej

mamy: Ako sa človek narodí, to si spravila ty sama? – svojej matke na pôrodníckom oddelení pre nemajetných vo Všeobecnej okresnej nemocnici v Los Angeles po dvadsiatich dvoch hodinách „neprestajného pekla“ (ako sa Gladys vyjadrovala o svojom utrpení), alebo na to, ako ju Gladys osem mesiacov a jedenásť dní nosila vo svojom „zázračnom vaku“ pod srdcom. Nijako si na to nevedela spomenúť! Bola však celá vzrušená, že sa môže pozeráť na tie fotografie, kedykoľvek mala Gladys chuť ukázať jej ich, rozhodené na ktovieakej prikrývke na ktovieakej posteli v ktovieakom prenajatom Gladysinom „sídle“, a nikdy nepochybovala o tom, že to dieťa na tých fotografiách je ona, *ved' celý svoj život som vedela o sebe len to, čo dosvedčovali a pomenúvali druhí. Tak ako Krista v evanjeliách vidia a počujú a svedectvo o ňom vydávajú druhí. Poznala som vlastnú existenciu a hodnotu tej existencie cez oči druhých ľudí a verila som, že ich zraku môžem dôverovať tak, ako by som vlastnému nikdy nedôverovala.*

Gladys vrhla letmý pohľad na dcéru, ktorú nevidela už – no, niekoľko mesiacov. Príkro povedala: „Nebuď taká nervózna. A neškúľ, ako by som to auto išla každú chvíľu nabúrať, lebo si pokaziš oči a budeš potrebovať okuliare, a to bude tvoj koniec. A prosím ťa, nemrv sa mi tu ako malý had, keď mu treba písať. Odo mňa si také zlozvyky nenabrala. Ja to auto nenabúram, ak sa iba toho bojíš, ako tvoja podarená stará mama. To mi môžeš veriť.“ Gladys úkosom pozrela na dieťa, napomínajúco, a predsa zvodne, lebo Gladys už bola taká: odvrhla vás, a zase si vás pritiahla; a nato prehovorila chriplavým, stlmeným hlasom: „Aby si vedela: mama má pre teba narodeninové prekvapenie. Už na teba čaká.“

„P-prekvapenie?“

Gladys vtiahla líca, usmievajúc sa za volantom.

„K-kam ideme, m-mama?“

Šťastie tak prenikavo ostré, že ho Norma Jeane cítila v ústach ako rozbité sklo.

Gladys aj v teplom vlhkom počasí nosila elegantné sieťované čierne rukavičky, aby si chránila citlivú pokožku. Veselo buchla oboma rukavičkovanými dlaňami o volant. „Že kam ideme? Prosím ťa! Akoby si ešte nikdy nebola u svojej mamy v jej hollywoodskom sídle.“

Norma Jeane sa zmätene usmiala. Usilovne rozmýšľala. Bola tam? Zrejme sa tu naznačovalo, že Norma Jeane zabudla čosi základné, že je to svojím spôsobom zrada, sklamanie. Ale pritom sa Gladys akosi často sťahovala. Niekedy to Delle ohlásila, a niekedy nie. Jej život bol komplikovaný a tajomný. Mala problémy s domácimi a s inými nájomníkmi; mala problémy s „financiami“ a mala problémy s „výživným“. V hollywoodskom obvode, kde Gladys bývala, bolo minulé zimu krátke silné zemetrasenie, ona ostala dva týždne bez strechy nad

hlavou, musela sa nastáňovať k známym a s Dellou nemala nijaký kontakt. Vždy však bývala v Hollywoode. Alebo v Západnom Hollywoode. Vyžadovala si to jej práca v Ateliéroch. Pretože bola „dočasným zmluvným zamestnancom“ v Ateliéroch (Ateliéry boli najväčšou filmovou spoločnosťou v Hollywoode, a teda aj na svete, a ako sa pýšili, mali zmluvy s toľkými hviezdami, „že toľko ich nie je ani vo všetkých súhvezdiach dokopy“), jej život nepatrila jej – „Tak ako katolícke mníšky sú ‚nevestami Kristovými‘.“ Gladys musela dať dcéru do opateru, už keď mala dvanásť dní, zväčša k starej matke, za päť dolárov týždenne a náklady, bol to potvorský ťažký život, samá drina, bolo to žalostné, ale čože už mohla robiť, keď pracuje také dlhé hodiny v Ateliéroch, niekedy aj dvojité zmeny, podľa „ľúbej vôle“ šéfa – no môže ona vziať na seba ešte aj také bremeno ako opatrovať malé dieťa?

„Nech sa ma len niekto opováži kritizovať. Pokiaľ taký človek nebol v mojej koži. Alebo taká žena. Áno, ona!“

Gladys rozprávala s tajomnou vehemenciou. Možno sa hádala s vlastnou matkou, s Dellou.

Keď sa pohádali, Della vždy nazývala dcéru „Betuška“ – alebo to bolo „fetoška“? – a Gladys sa ohradzovala, že to je bohapustá lož, ohováračky; namojdušu, veď ona v živote nezavoňala marihuanu, keď ju fajčila druhí, nieto ešte, aby ju fajčila sama – „A dupľom to platí o ópiu. Nikdy!“ Della počula o ľuďoch od filmu priveľa divých a nepodložených klebiet. Na druhej strane je pravda, že Gladys bola niekedy plná vzrušenia. *V mojom vnútri horí oheň! Krása!* Je pravda, že niekedy ju chytil „smútok“, „depresia“, „bola na dne“. *Moja duša je roztopené olovo, vytečené a stubnuté.* Ale napriek všetkému bola Gladys pekná mladá žena a mala kopu priateľov. Pánskych priateľov. Ktorí jej komplikovali citový život. „Keby ma mládenci nechali na pokoji, ‚Gladys‘ by bolo sveta žiť.“ Lenže oni nenechali, a tak sa Gladys musela pravidelne napchávať liekmi. Medicínami na predpis, alebo možno medicínami od tých mužov. Sama priznávala, že žije na Bayerovom aspiríne a vypestovala si na túto látku vysokú odolnosť; rozpúšťala si tabletky v čiernej káve ako drobný kockový cukor – „Celkom som už prišla o chuť!“

V ten deň Norma Jeane hneď videla, že Gladys je „rozbehnutá“: roztržitá, impulzívna, čudná, nepredvídateľná ako oheň sviečky blikajúci v prievane. Z voskovobledej pokožky jej sálali vlny tepla ako z chodníka v letnom slnku, a tie jej oči! – flirtujúce, uhýbavé a s rozšírenými zreničkami. *Tie oči som milovala. Nevydržala som pozerať sa na ne.* Gladys šoférovala roztržito, a rýchlo. Viezť sa s Gladys, to bolo ako v autíčku na cirkusovom autodróme, držali ste sa odušu. Išli smerom do vnútrozemia, preč od Venice Beach a oceánu. Severným smerom po Hollywood Boulevarde k La Cienega, a konečne na Sunset